

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA ZAMONAVIY O'QITISH METODLARI

Arabova Dilshoda Rōziboy qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14808192>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari, ularning ahamiyati va samaradorligi haqida so'z yuritiladi. Matematik ta'limni ilg'or usullar yordamida tashkil etishning xalqaro tajribalari, milliy amaliyotda qo'llaniladigan yondashuvlar va ularning samarali natijalari muhokama qilinadi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan metodlarga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: matematika o'qitish metodlari, boshlang'ich sinflar, zamonaviy yondashuvlar, ijodiy fikrlash, ta'lim samaradorligi.

Mavzuning dolzarbligi

Matematika fanini boshlang'ich sinflarda samarali o'qitish, o'quvchilarda analitik va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish dolzarb bo'lib, ular o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi va ularning matematik bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Shu sababli, o'qitish metodlarining takomillashtirilishi hamda ilg'or texnologiyalardan foydalanish zaruriyati mavjud.

Matematika o'qitish metodlari turli xil yondashuvlar va texnikalarni o'z ichiga oladi. Ularning ba'zilari quyidagilar:

1. An'anaviy metod: Bu usulda o'qituvchi darsni o'z bilimlarini talabalarga yetkazish orqali olib boradi. O'qituvchi darsni nazariy ma'lumotlar bilan boshlaydi va keyin masalalar yechish orqali amaliyotga o'tadi.

2. Faol o'qitish metodlari: Talabalarni dars jarayoniga faol jalb qilishga qaratilgan. Guruhlarda muhokama, loyiha ishlari, o'yinlar va boshqa interaktiv faoliyatlar orqali o'rganish.

3. Muammoli o'qitish: Talabalarga muammolarni hal qilish vazifalari beriladi. Bu usul talabalarining mantiqiy fikrlashini va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

4. Differensial o'qitish: Har bir talabaga uning individual ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish. Bu usulda o'qituvchi har bir talabani alohida e'tiborga oladi va uning qobiliyatlariga qarab darslarni tashkil etadi.

5. Texnologiyalarni qo'llash: Zamonaviy texnologiyalar (kompyuter dasturlari, ilovalar, onlayn resurslar) yordamida matematikani o'qitish. Bu talabalar uchun yanada qiziqarli va interaktiv tajriba yaratadi.

6. Kontekstual o'qitish: Matematikani real hayotdagi vaziyatlar bilan bog'lash. Bu usul talabalarga matematikani amaliyotda qanday qo'llashni ko'rsatadi.

7. Ko'p qirrali baholash: Talabalar bilimni baholashda turli xil metodlardan foydalanish, masalan, testlar, loyiha ishlari, og'zaki imtihonlar va boshqalar.

Ushbu metodlardan bir yoki bir nechtasini birlashtirib, o'qituvchilar samarali ta'lim jarayonini yaratishi mumkin. Har bir metodning o'ziga xos afzalliklari va kamchiliklari bor, shuning uchun o'qituvchilar ularni talabalarining ehtiyojlariga qarab tanlashi kerak.

Metodik masalalar har bir darsda yuzaga keladi, Shu bilan birga odatda, ular bir qiymatli yechimga ega emas. O'qituvchi darsda yuzaga kelgan metodik masalaning mazkur o'quv vaziyati uchun eng yaroqli yechimini tez topa olishi uchun bu soxada yetarlicha keng tayyorgarlikka ega bo'lishi talab etiladi.

Boshlang'ich ta'lim metodikasi o'qitish vositasi sifatida mavjud didaktik o'yinlar mantiq ilmi va matematik nuqtai nazaridan mazmunan yetarli emasligi tufayli didaktik o'yinlardan foydalaniladi va o'rganilgan materialni faqat mustaxkamlash vositasi sifatida foydalaniladi.

Matematika boshlang'ich ta'lim metodikasining predmeti quyidagilardan iborat:

1. Matematika o'qitishdan ko'zda tutilgan maqsadni aniqlab asoslash (nima uchun matematika o'qitiladi, o'rgatiladi)

2. Matematika o'qitish mazmunini ilmiy ishlab chiqish (nimani o'rgatish) bir tizimga keltirilgan bilimlar darajasini o'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos keladigan qilib qanday taqsimlansa, fan asoslarini o'rganishda izchillik ta'minlanadi, o'quv ishlariga o'quv mashg'ulotlari beradigan yuklama bartaraf qilinadi, ta'lim mazmuni o'quvchilarning aniq bilim olish imkoniyatlariga mos keladi.

3. O'qitish metodlarini ilmiy ishlab chiqish (qanday o'qitish kerak) ya'ni, o'quvchilar hozirgi kunda zarur bo'lgan iqtisodiy bilimlarni, malaka, ko'nikmalarni va aqliy faoliyat qobiliyatlarini egallab olishlari uchun o'quv ishlari metodikasi qanday bo'lishi kerak?

4. O'qitish vositalari-darsliklar, didaktik materiallar, ko'rgazmali qo'llanmalar va o'quv-texnika vositalaridan foydalanish (nima yordamida o'qitish)

5. Ta'limni tashkil qilishni ilmiy ishlab chiqish (darsni va ta'limning darsdan tashqari shakllarini qanday tashkil etish). [1]

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi matematika fanidan tuzilgan dasturga binoan o'quvchilarga quyidagi bilimlarni berishni nazarda tutadi:

- Butun nomanfiy sonlarni raqamlash;
- Asosiy miqdorlar va ularning o'lchov birliklari;
- Arifmetik amallar;
- Matnli masalalar;
- Algebraik material(tenglik, tengsizlik va b.q.)
- Geometrik material;

Maktabda matematikani o'qitishni uyushtirishning tarixiy, murakkab, ko'p yillik tajribada tekshirilgan va hozirgi zamonning asosiy talablariga javob beradigan shakli darsdir. Matematikaning eng qadimgi davrlaridan hozirgi kungacha bo'lgan ko'p asrlik rivojlanish tarixida uning to'rt rivojlanish davri qayd etiladi:

1. Dastlabki omillarning jamlanishi bilan bog'liq matematikaning paydo bo'lish davri. Bu davrda matematika hali alohida fan tariqasida o'zining predmeti va metodiga ega bo'lmay, balki matematikadan faqat ayrim faktlar to'planadi. Bunga misol qilib qadimgi Misr, Bobil, Xitoy va Hind matematikasini ko'rsatish mumkin.

2. Elementar matematika davri. Bu davrga qadimgi Yunon matematiklari asos soldilar va uni O'rta Osiyodagi O'rta Sharq olimlari jumladan Al-Farg'oniy, Abu Ali Ibn Sino, Umar Xayyom, Ulug'beklar davom ettirdilar.

3. O'zgaruvchan miqdorlar matematikasi davri.

4. Klassik oliy matematika davri. [2]

Dars vaqtida o'quvchilar matematikadan nazariy malumotga, hisoblash malakasiga, masala yechish, har xil o'lchashlarni bajarishga o'rganadilar, ya'ni darsda hamma o'quv ishlari bajariladi.

Matematika darsining o'ziga xos tomonlari, eng avvalo, bu o'quv predmetining xususiyatlaridan kelib chiqadi. Bu xususiyatdan biri shundan iboratki, unda arifmetik material bilan bir vaqtda algebra geometriya elementlari ham o'rganiladi. Matematika boshlang'ich kursining boshqa o'ziga xos tomoni nazariy amaliy masalalarning birgalikda qaralishidir. Shuning uchun har bir darsda yangi bilimlar berilishi bilan unga doir amaliy o'quv malakalar singdiriladi. Taniqli olim J.Ikromov o'zining "Язык обучения математики" kitobida "Maktab o'quvchilarining matematik madaniyati shakllanishi bir necha davrga bo'linadi",-deb ta'kidlaydi. Birinchi navbatda ular ob'yektiv tushunchalarning birgalikda tashkil etadigan mazmuni — **matematik reallikni** aniqlab oladilar. Bunda ob'yektlarning aniqlik xususiyatlari bilan tarixiy jihatlar o'rtasidagi bog'liqlik alohida ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro va milliy tajribalar

Xalqaro tajribalar ko'rsatmoqda ki, Skandinaviya mamlakatlarida matematik ta'lim interaktiv va amaliy yondashuvlarga asoslanadi. Masalan, Finlyandiyada o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos dasturlar qo'llaniladi. Milliy tajribaga kelsak, O'zbekistonda Prezident maktablari va ixtisoslashgan maktablarda innovatsion metodlarni qo'llash yo'lga qo'yilgan.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini samarali o'qitish uchun zamonaviy yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar va o'yin texnikalari yordamida darslarni tashkil etish orqali o'quvchilarning matematik bilimlarini mustahkamlash, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish mumkin. Xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish orqali ta'lim sifatini oshirishga erishish mumkin.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini rivojlantirish to'g'risida"gi qarori.
2. Skemp, R.R. (1976). "Understanding Mathematics". Educational Studies in Mathematics.
3. Finlyandiya maktablarining ta'lim tajribasi bo'yicha xalqaro hisobotlar.
4. O'zbekiston ta'lim vazirligining metodik qo'llanmalari.
5. GeoGebra dasturi orqali matematik ta'limni rivojlantirish metodikasi.
6. Bikbayeva. N.I. Levenberg. ,L.Sh. "2-sinfda matematika" T-" O'qituvchi" 1988 y 343- betlar
7. Babanskiy.Yu.K "Xozirgi zamon umumiy ta'lim maktabida o'qitish metodlari" T-O'qituvchi 1990 y 227 bet
8. Jumayev.M. va b.q. "Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi" T-2005 y 312 b.